Representantforslag nr. 76

(2008–2009)

fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Leif Helge Kongshaug og Trine Skei Grande

Dokument nr. 8:76 (2008–2009)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Odd Einar Dørum, Leif Helge Kongshaug og Trine Skei Grande om grunnleggende prinsipper for å sikre en offensiv forskningspolitikk

Til Stortinget

BAKGRUNN

Forskning er en viktig forutsetning for ny kunnskap, menneskelig dannelse, miljøbevissthet og et innovativt og nyskapende næringsliv. Forskning skal gi oss kunnskap om det vi ennå vet for lite om når det gjelder menneskehetens bakgrunn og historie, og den skal bidra til nye løsninger som kan møte morgendagens behov. En offensiv forskningspolitikk er derfor avgjørende viktig for vår fremtidige verdiskaping, velferd og allmenndannelse.

Rammene for norsk forskningspolitikk legges i Stortinget. I 2005 ble den gjeldende forskningsmeldingen behandlet av Stortinget, jf. St.meld. nr. 20 (2004–2005) og Innst. S. nr. 232 (2004–2005). Et samlet storting sluttet seg til de ambisiøse målene som ble fremlagt i meldingen, hvorav ett av tiltakene var å øke den samlede forskningsinnsatsen i Norge til 3 pst. av BNP i 2010. I tråd med EUs målsettinger skulle den offentlige finansieringen utgjøre 1 pst. av BNP, mens næringslivet, utlandet og andre kilder skulle stå for de øvrige 2 pst.

Forslagsstillerne merker seg at viljen til forskning, jf. meldingens tittel, ikke har vært særlig fremtredende hos den nåværende regjeringen. Gjennom det såkalte "hvileskjæret" har basisbevilgningene til universiteter og høyskoler blitt redusert og deretter tilbakeført – med den konsekvens at sektorens finansiering har blitt hengende etter i forhold til behovet; manglende kompensasjon til universiteter og høyskoler i forbindelse med økte lønns- og pensjonskostnader har begrenset institusjonenes handlingsrom; bruken av avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping har nærmest redusert dette til et regulært driftsfond, noe som igjen har redusert muligheten for store strategiske satsinger; brudd på den vedtatte opptrappingsplanen for stipendiater har ført til forsterkede rekrutteringsproblemer i sektoren; samt at Regjeringen, etter forslagsstillernes mening, heller ikke har gjort nok for å styrke den næringsrettede forskningen.

I sum er det derfor lett å slutte seg til lederartikkelen i Forskningspolitikk nr. 1/2009 hvor det innledningsvis påpekes at "[d]en rød-grønne regjeringen har i det meste av sin tid ikke markert seg med en spesielt tydelig og kraftfull forsknings- og innovasjonspolitikk." Etter forslagsstillernes mening er dette en svært moderat karakteristikk av en regjering som, etter forslagsstillernes mening, har vært usedvanlig svak på forskningsområdet.

Forslagsstillerne registrerer at Regjeringen ikke har prioritert å følge opp den gjeldende forskningsmeldingen, og endog har avlyst den tidligere bebudede stortingsmeldingen om forskerrekruttering, med den begrunnelse at Regjeringen ifølge Kunnskapsdepartementets nettsider vil se arbeidet med forskerrekruttering i et "bredere perspektiv". Forslagsstillerne stiller seg spørrende til hva dette egentlig innebærer, all den tid den gjeldende forskningsmeldingen er tydelig på dette punktet.

Forslagsstillerne merker seg videre at Regjeringen v/statsråd Tora Aasland har varslet at Stortinget vil bli forelagt en ny forskningsmelding våren 2009. Forslagsstillerne legger til grunn at ambisjonsnivået fra 2005 – bl.a. tilkjennegitt gjennom forskningsmålet referert ovenfor – ikke nedjusteres i denne stortingsmeldingen.

Forslagsstillerne er videre opptatt av at noen grunnleggende prinsipper vedrørende norsk forskningspolitikk må slås fast i den kommende stortingsmeldingen, subsidiært at dette skjer i forbindelse med Stortingets behandling av denne. Etter forslagsstillernes mening er dette helt avgjørende for å sikre en tydelig nok overordnet budsjettmessig prioritering for forskningsfeltet de kommende år. Det er et åpenbart behov for en langt mer offensiv forskningspolitikk i tiden som kommer enn hva man har sett fra den nåværende regjeringen i inneværende stortingsperiode.

Forslagstillerne mener den kommende forskningsmeldingen – i tillegg til å opprettholde ambisjonene uttrykt i den gjeldende forskningsmeldingen – blant annet må legge følgende grunnleggende prinsipper til grunn:

Langsiktighet

I forbindelse med behandlingen av den gjeldende forskningsmeldingen var det bred enighet om at vi må ha ambisiøse mål for norsk forskning. Samtidig ble det understreket at det var et behov for langsiktighet, særlig med hensyn til forskningsmessige prioriteringer. Forslagsstillerne mener det er avgjørende viktig at den nye forskningsmeldingen også legger slike hensyn til grunn.

Forslagsstillerne mener at Fondet for forskning og nyskaping spiller en sentral rolle i denne sammenhengen. Et robust forskningsfond er den beste garantien for langsiktighet i forskningen, og forslagsstillerne beklager at den nåværende regjeringen ikke har villet satse mer offensivt på forskningsfondet – særlig i tidligere finansielle oppgangstider. I statsbudsjettet for 2006 valgte for eksempel den nylig tiltrådte flertallsregjeringen å redusere kapitaløkningen med 25 mrd. kroner i forhold til forslaget fra regjeringen Bondevik II. Fondet er i dag på 72 mrd. kroner, men bør etter forslagsstillernes mening være på 150 mrd. kroner i 2010. Dette vil gi sårt tiltrengt langsiktighet for norsk forskning og utvikling.

Forslagsstillerne mener videre at langsiktighet også må omfatte budsjetteringen innenfor viktige og prioriterte forskningsområder. Flerårige budsjetter innenfor prioriterte områder vil gi større forutsigbarhet og åpne for en helt annen fleksibilitet og autonomi for både institusjonene og Norges forskningsråd enn det vi har i dag.

Forutsigbarhet

Langsiktighet gir også forutsigbarhet for berørte parter. Oppbyggingen av Fondet for forskning og nyskaping er ett eksempel på dette. Et annet, og etter forslagsstillernes mening svært viktig moment i denne sammenhengen, er basisbevilgningen til forskningsinstitusjoner – universiteter, høyskoler, institutter og bedrifter. Forslagsstillerne viser til at det såkalte "hvileskjæret", som innebar drastiske kutt i bevilgningene til universiteter og høyskoler på anslagsvis 274 mill. kroner, har satt nevnte institusjoner ytterligere tilbake – til tross for at beløpet i etterkant er tilbakeført. Parallelt med dette har også Regjeringen unnlatt å kompensere institusjonene for økte lønns- og pensjonskostnader, noe som gjør at institusjonene er blitt satt ytterligere tilbake med hensyn til å finansiere egne driftskostnader. Etter forslagsstillernes mening er det åpenbart at dette vil kunne gå på bekostning av institusjonenes forsknings- og undervisningskvalitet og handlingsrom, noe signalene fra sektoren selv også tilsier.

Et uttrykt mål i den kommende forskningsmeldingen må derfor være at institusjonenes basisbevilgninger sikres, og at vedtatte opptrappingsplaner knyttet til for eksempel forskerrekruttering og infrastrukturtiltak må være forpliktende.

Det bør i tillegg vurderes om ikke Regjeringen bør kompensere for bortfall av inntekter til forskning fra Fondet for forskning og nyskaping, grunnet den lave renten som har oppstått i kjølvannet av den globale finanskrisen.

Strategisk prioritering av forskningsmidler

Et tredje prinsipp som må legges til grunn i den kommende forskningsmeldingen er at prioriteringen av forskningsmidler må være av strategisk art. Dette innebærer blant annet at utvalgte forskningsområder må prioriteres særskilt, og at finansieringsmekanismene som skal håndtere slike satsinger må forbeholdes disse områdene – og ikke andre ting.

Også i denne forbindelse er et styrket og solid forskningsfond, som brukes til strategiske satsinger i tråd med sin opprinnelige intensjon, av avgjørende viktighet. Forslagsstillerne registrerer at den nåværende regjeringen har etablert en ny praksis for bruk av avkastningen fra Fondet for forskning og nyskaping, noe som innebærer at fondet som mekanisme for å sikre forskningen langsiktig og strategisk finansiering i praksis har mistet nesten all sin betydning. Regjeringen har i løpet av inneværende periode i varierende grad benyttet økningen i fondsavkastningen til å dekke løpende utgifter, herunder f.eks. kontingent til EUs 7. rammeprogram. Fondet synes med dette å gradvis bli redusert til et regulært, løpende driftsfond.

Forslagsstillerne mener det er svært viktig at forskningsmeldingen klargjør retningslinjene for bruk av avkastningen til Fondet for forskning og nyskaping, for på denne måten å sikre at avkastningen benyttes til langsiktige og strategiske satsinger.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen legge prinsippene om blant annet langsiktighet, forutsigbarhet og strategisk prioritering av forskningsmidler til grunn for den kommende forskningsmeldingen, for på denne måten å sikre strategisk handlingsrom for forskningen og en offensiv forskningspolitikk i tiden som kommer.
2. Stortinget ber Regjeringen slå fast at norsk forskningsinnsats skal økes til 3 pst. av BNP innen 2013.
3. Stortinget ber Regjeringen øke Fondet for forskning og nyskaping til 100 mrd. kroner, som en gradvis opptrapping til en fondsbeholdning på 150 mrd. kroner i 2010, senest i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett for 2009.
4. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en klargjøring av retningslinjene for bruk av avkastningen til Fondet for forskning og nyskaping, for på denne måten å sikre at avkastningen benyttes til strategiske satsinger.

2. april 2009